

Tentoonstellingszicht MEHDI-GEORGES LAHLOU & CANDICE BREITZ, *extra*, 2023, De CENTRALE, Brussel, © Philippe De Gobert

(het wordt een gewoonte), anderzijds is het nooit weg. Het monumentale werk heeft monumentale implicaties. In het herhalen van deze 'beledigingen' door ze in het werk te bevestigen, maakt Mehdi-Georges Lahlou ze opnieuw pijnlijk zichtbaar. Zijn fysieke handeling (en die van de medewerkers van het museum) is opnieuw een herhaling en vertering van datzelfde geweld — het gaat opnieuw door zijn lichaam en zo ook door dat van de kijker.

Mehdi-Georges Lahlou: 'Via archieven begrijpen we wie we zijn. Het is iets om ons aan te spiegelen en om onszelf als mens(heid) te begrijpen. Het is een historisch iets, tijdloos. Maar een archief is niet enkel iets uit het verleden: ook elke nieuwe tag op een muur is op een bepaalde manier een archiefstuk. Een beeld, een herinnering of een woord vormt een startpunt voor mijn werk. Als kunstenaar voel ik de nood om archieven (in die brede betekenis) te manipuleren, om onszelf ervan te bevrijden.'

Whiteface

Doorheen zijn oeuvre werkt Mehdi-Georges Lahlou met de discriminatie en (on)zichtbaarheid van lichamen in archieven en geschiedenis, en met de manier waarop taal en beelden (gewelddadig) de wereld ingestuurd worden. Als performatieve kunstenaar maakt hij van zijn lichaam een katalysator voor vragen en thema's die zijn eigen zelf overstijgen, maar iets zeggen over de samenleving. Daar ligt een belangrijke parallel met de praktijk van Candice Breitz. Haar recente werk *Whiteface* slaat in als een bom. De kunstenaar 'vertaalt' een bijeengeschaard archief aan gevonden beelden van witte mensen (van politici en nieuwslezers tot Youtubers) en hun uitspraken over het witte ras en racisme. Breitz: 'Uiteindelijk gaat het werk niet over de individuen die worden uitgelicht, maar over de ideologie van witheid en de manieren waarop witte suprematie wordt bestendigd. *Whiteface* denkt met name na over hoe racisme is ingebed in taal. Het kan buitengewoon huiveringwekkend zijn om witte mensen over ras te horen praten. Al zo lang heeft witheid zichzelf gepositioneerd als een norm, als een superieure identiteit — als maatstaf voor alle rassen. Het werk keert de etnografische blik om die historisch gericht is op geracialiseerde 'anderen', om in plaats daarvan witheid te observeren. Ik omschrijf het werk graag als een daad van 'auto-etnografie'.

'Le sujet, en réalité, n'est autre que la peur d'une communauté de perdre les privilèges qui lui ont si 'naturellement' été transmis. (...) Une telle création, dans le contexte 'privilegié' — avouons-le — d'un centre d'art contemporain, ne peut qu'amener à réfléchir à ces tendances racistes qui, ne nous le cachons pas, sommeillent en chacun d'entre nous', schrijft Dominique Moulon recent in Art Press. De installatie, waarin Candice Breitz zelf een soort 'zombie van witheid' incarneert — inclusief wit hemd, witte lenzen en witgelakte nagels — is duister en ironisch, kwellend en scherp. De soms dreunende klanken van de soundtrack resoneren in de hele tentoonstelling. Het inherente geweld van taal echoot met de graffiti muur net buiten de black box, terwijl de intense energie van Candice Breitz' performatieve vertaalslag doorheen haar eigen lichaam een weerklank vindt in de video-installatie *Herbier*. Daarin laat Mehdi-Georges Lahlou de actrice Ghita Serraj zeven planten — bananenboom, oryza, kaneelboom uit Ceylon, oliepalm, maïs, suikerriet, cacao plant — vertegenwoordigen in een monoloog doorheen kolonisatie, uitbuiting, ecologie en het exotiseren van (vrouwen)lichamen.

Extra

Mehdi-Georges Lahlou gaf zijn tentoonstelling dezelfde titel als een van de twee getoonde video-installaties van Candice Breitz: *Extra* (de titel van de tentoonstelling wordt echter met een kleine letter geschreven, tb). Het is een korte titel, die veel ladingen dekt. In haar werk gaat het om een 'extra', een figurant, op de set van een televisieserie. In 2011 infiltreerde ze in de soap *Generations*, de eerste reeks met enkel donkere Zuid-Afrikanen. Candice Breitz: 'Tijdens Apartheid was alle cultuur en entertainment gericht op witte mensen, terwijl zij minder dan tien procent van de bevolking uitmaken. In 1994 was dit dan ook een significante verandering: voor het eerst was er een soap met volledig donkere cast en crew, maar die ook donkere mensen uit de middenklasse representeerde, mensen met een mooie auto, een eigen huis, in designerkleding. Het was twintig jaar lang het meest bekeken programma op het hele Afrikaanse continent.' Ze draaide een maand lang mee op de set van *Generations*, en 'performde witheid': zonder gesproken tekst en zonder duidelijke intenties plaatst ze haar witte lichaam of gezicht ergens in de scene. 'Witheid vraagt veel aandacht, positio-

Tentoonstellingszicht MEHDI-GEORGES LAHLOU & CANDICE BREITZ, *extra*, 2023, De CENTRALE, Brussel, © Philippe De Gobert

neert zich te vaak centraal, zonder de moeite te nemen een zinvolle bijdrage te leveren', aldus Candice Breitz.

extra lijkt een veel te uitbundig en vrolijk woord voor de geladen tentoonstelling. Maar net daarom staat het ook voor een queerness, iets dat 'te veel is, over the top'. Het Latijnse 'extra' staat voor iets dat buiten iets staat, een uitzondering, iets overbodig. 'Het is 'extra-ordinary' dat we onze werken op deze manier in dialoog kunnen brengen,' gooit Candice Breitz er nog achteraan. Wat ook buiten-gewoon is, is de vreugde en vriendschap die er tussen beide kunstenaars hangt — intieme momenten in de vorm van knuffels of dansjes tussen een persbezoek door. Candice Breitz is duidelijk de juiste 'extra' bij Mehdi-Georges Lahlou's oeuvre tentoonstelling. Zonder elkaar te overlappen, maar met parallelle motieven, licht de communicatie in deze tentoonstelling hun praktijken naar een hogere sfeer.

Ik leerde het werk van Mehdi-Georges Lahlou voor het eerst kennen toen hij in 2009 dertig kilometer wandelde op rode hoge hakken — van zijn galerie Transit in Mechelen naar Lokaal 01 in Antwerpen. Die onderneming was een regelrechte aanslag op zijn lichaam, maar bevatte ook vraagtekens rond genderperformativiteit, de relatie tussen afkomst en uiterlijk, tijd en fysieke en metaforische wegen. Een performance die de uiterste grenzen en mogelijkheden van het lichaam aftast, maakt indruk — de driehoeksverhouding tussen werk, kunstenaar en mens lost pijnlijk op, maar komt bij de kijker met inlevingsvermogen des te sterker binnen. Mehdi-Georges Lahlou stond in die periode gekend als een eerder activistisch kunstenaar, omdat hij vaak werkte rond de moraliteit die aan zijn lichaam als queer man met Marokkaanse roots wordt opgelegd, en de symbolische waarden van verschillende culturen samenbracht en in vraag stelde.

Dat werd hem niet altijd in dank afgenomen. 'In de periode van mijn verschillende performances op hoge hakken of met hoofddoeken kreeg ik doodsb bedreigingen. Mijn familie sprak een tijdlang niet tegen me, tot ik door de koning van Marokko uitgenodigd werd. Nu krijg ik soms te horen dat mijn werk 'zachter' is geworden, minder zichtbaar geëngageerd. Mensen verwachten dat ik mijn lichaam en afkomst veruitwendig en in de strijd gooi, maar daarbij zet ik letterlijk mijn leven op het spel.'

Candice Breitz: 'Maar al te vaak hebben kunstenaars in een gemarginaliseerde positie hiermee te kampen: de

verwachting dat men zich zal concentreren op zijn waargenomen anders-zijn, zichzelf transparant zal maken voor het publiek. Van gekleurde kunstenaars wordt bijvoorbeeld verwacht dat ze werk maken over ras, terwijl hetzelfde niet zou worden verwacht van kunstenaars die zich als wit identificeren. Ik denk dat Mehdi-Georges en ik allebei diep nadenken over dergelijke verwachtingen. We zijn zeker geïnteresseerd in het nadenken over de manieren waarop we gepositioneerd zijn in relatie tot sociale anderen, veel minder in het spelen in of bevestigen van simplistische of essentialistische noties van identiteit.' Mehdi-Georges Lahlou en Candice Breitz leggen dit soort verwachtingen en patronen bloot en verdraaien die op hun eigen voorwaarden. Ze maken het de beschouwer niet gemakkelijk, maar gaan een confrontatie aan en houden ons een spiegel voor. En precies daarover gaat het in de tentoonstelling bij CENTRALE for Contemporary Art. Want Mehdi-Georges Lahlou echoot: 'We are not here to make you comfortable.'

De humane inzet van zijn werk blijft onveranderd, dat verwoordt Chris Cyrille mooi in zijn catalogustekst: 'Aanvankelijk zocht hij het conflict op, maar daarvan is hij teruggekeerd om zich op de Ander te richten. Voor hem blijft de vraag de relatie: hoe kunnen we, zelfs tot in de plooiën van het conflict, zoeken wat er altijd tussen ons is geweest, wat we — vaak zonder het te weten — in stand houden en wat ons blijft samenhouden?'

In september verwelkomt gemeenschapscentrum Vaartkapoen in Molenbeek een permanente sculptuur van Mehdi-Georges Lahlou. Het gaat om een metalen beeld van een palmboom, zonder bladeren, waar je in kan zitten en waarin audiofragmenten te horen zijn: stemmen van mensen uit de omgeving. 'Vroeger vond ik de stad altijd veel te luid, maar tijdens de lockdown bleek ik verrassend genoeg het geroezemoes van menselijke stemmen het meest te missen', duidt hij. Of ook: 'Onze levens zijn verbonden, in de wereld en in kunst. Hoe je het ook draait of keer, we are together.'